

Rusya Federasyonunun Kuzey Kafkasya Bölgesindeki Türk Halklarının Durumu

Agil Şahmuradov*

Kafkasya Bölgesinin Sınırları

“Kafkasya” adı ilk defa MÖ 490 yılında Yunan yazarı Aiskhylos tarafından “Caucasus Dağı” gibi kullanılmıştır. Bu kelime Yunanlılardan Romalılara geçmiş, Orta Çağ’da Avrupa’da Caucasus/Caucasia/Caucasie diye anılmıştır. “Kafkasya” ismi Rusya’da ilk defa, 1726’da kurulan Bilimler Akademisi’nin bilim adamları tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’de ise bu terim ilk kez 1856’da, Ahmet Cevdet Paşa tarafından Paris Konferansı’na gönderilen bir projede “Memâlik-i Kafkasya ve Cebel-i Kafkas” olarak yer almıştır¹.

Kafkasya’nın sınırları ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kafkasya, SSCB zamanında Kuzey Kafkasya ve Zakafkasya olmak üzere iki ana bölgeden oluşuyordu. Rusya Federasyonu bünyesinde bulunan bölge Kuzey Kafkasya olarak tanımlanırdı. Çağdaş Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan’ın bulunduğu bölge ise Zakafkasya idi.

Bazı araştırmacılar Kafkasya’yı coğrafi açıdan üç bölgeye ayırırlar. Birincisi Don ve Volga nehirleri arasındaki arazileri kapsayan “Step Kafkasya’sı” veya “Bozkır Bölgesi”, ikincisi “Büyük Kafkas Dağları” Bölgesi ve sonuncusu Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan’ın bulunduğu “Transkafkasya” veya “Küçük Kafkaslar”².

E. İsmayılov ve V. Papava Kafkasya’nın sınırlarını farklı olarak belirlemiş ve bölgenin Kuzey, Orta ve Güney Kafkasya’dan ibaret olduğunu bildirirler. Onların hesaplarına göre, Kuzey Kafkasya 475,3 bin km² alanı kapsıyor ve Rusya Federasyonu’na bağlı bölgelerden (Kalmıkiya, Adıgey, Dağıstan, İnguşetya, Çeçenistan, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes, Kuzey Osetya-Alaniya, Krasnodar,

* Araştırmacı, Azerbaycan Diller Üniversitesi, Bakü/AZERBAJYCAN, agil1965@mail.ru

1 Ergin Ayan, “Kafkasya: Bir Etno-Kültürel Tarih Çözümlemesi”, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, I/II (2010), s. 21.

2 Ergin, *age.*, s. 22.

Stavropol, Rostov, Astrahan) oluşuyor. Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan Cumhuriyetlerinin dahil olduğu Merkezi Kafkasya 186,1 bin km² araziye sahiptir. Toplam, 245,6 bin km² alanı kaplayan Güney Kafkasya Türkiye'nin Ağrı, Artvin, Kars, Van, Ardahan, Iğdır illerini, İran İslam Cumhuriyeti'ne dahil olan Batı Azerbaycan, Doğu Azerbaycan, Hemedan, Erdebil, Zencan, Kazvin ve Gilan ostanlarını kapsıyor³. Belirtmek gerekir ki, tarihi ve coğrafi yaklaşıma dayanan bu fikirler, bölgenin modern siyasi bölgesüne uymuyor.

Araştırmacı S. Yanar “Kafkasya ve Azerbaycan'ın dünü-bugünü- yarını” kitabının yazarı Ö.M. Pamuk'un fikirlerini paylaşarak, Kafkasya'nın Hazar Denizi, Azak Denizi ve Karadeniz arasındaki 450 bin km² alanı kapsadığını, Güney Kafkasya (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan) ve Kuzey Kafkasya (güney sınırları Samur Nehri, Kafkas dağ silsilesi ve İnqur Nehri, Kuzey sınırları ise Kuma-Manic hattı ile belirlenen arazi) parçalarından ibaret olduğunu bildirir⁴.

Başka bir araştırmacı, K. Hacıyev de Kafkasya'nı iki kısma ayırır, bölgenin Rusya Federasyonuna bağlı bölümünü Kuzey Kafkasya, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın kapsadığı bölümünü ise Güney Kafkasya adlandırır⁵.

Hem yukarıda bahsedilenleri özetleyerek hem de Kafkasya'nın modern siyasi haritasını dikkate alarak, Kafkasya'nın hem coğrafi hem de siyasi açıdan Güney Kafkasya ve Kuzey Kafkasya subregionları olmak üzere iki bölüme ayrıldığı kanaatine varabiliriz. Güney Kafkasya alt bölgesi (subregion) 186,1 bin km² alanı kapsıyor ve Azerbaycan (86,6 bin km²), Gürcistan (69,7 bin km²) ve Ermenistan (29,8 bin km²) cumhuriyetlerinden oluşuyor. Toplam 475,3 bin km² alana sahip olan Kuzey Kafkasya alt bölgesine Rusya Federasyonu'nun Kalmıkiya Cumhuriyeti (76,1 bin km²), Dağıstan Cumhuriyeti (50,3 bin km²), Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti (14,1 bin km²), Çeçenistan Cumhuriyeti (13, 0 bin km²), Kabardey-Balkar Cumhuriyeti (12,5 bin km²), Kuzey Osetya-Alaniya Cumhuriyeti (8,0 bin km²), Adıgey Cumhuriyeti (7,6 bin km²), İnguşetya Cumhuriyeti (6,3 bin km²), Rostov Vilayeti (100,8 bin km²), Astrahan Vilayeti (44,1 bin km²), Krasnodar Krayı (76,0 bin km²) ve Stavropol Krayı (66,5 bin km²) dahildir.

3 Исмаилов Э., Папава В. *Центральный Кавказ: история, политика, экономика*. Москва 2007, с.76-88.

4 Savaş Yanar, *Türk-Rus İlişkilerinde Gizli Güç: Kafkasya*, İQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 20-21.

5 Гаджиев К.С., *Геополитика Кавказа*, Москва 2003, с. 11.

Kuzey Kafkasya'nın Türk Halklarının Tarihinden

Türk halkları Kuzey Kafkasya'da eski çağlardan beri yaşamıştır. Lakin bazı araştırmacılar bu konuyla ilgili tarihi kabaca sahteleştirir, eski etnosların etnik kökeni hakkında yanlış fikirler ileri sürer, Türklerin bu bölgeye Orta Çağ'da geldiklerini iddia ederler. Gerçekte ise Türk kökenli topluluklar bölgeye MÖ VIII-VII. yüzyıllarda yerleşmiştir. Bu yüzyıllarda Kimmerler, onların ardından İskitler (Skifler) Karadeniz sahillerine ve Kafkasya'ya gelmişler. Kimmerlerin ve İskitlerin türk kökenli olmaları hakkında arkeolojik buluntular, etnografik ve linguistik deliller mevcuttur.⁶

IV-VI. yüzyılları kapsayan *Halkların Büyük Göçü* döneminde doğudan hareket eden Türk Hun boylarının bir bölümü Kuzey Kafkasya'da yerleşmişti. S. A. Хауссиқ yazıyor ki, Kuban ve Terek nehirleri arasında Hunlar yerleşmiş, VI. yüzyılın ortalarında bu araziler "Hun toprakları" olarak tanımlanırdı. Ayrıca Daryal geçitinin yakınlarında Onogorlar vardı. Bu kavimler daha sonralar Bulqarlar adıyla tanınıyordu⁷. Orta Çağ döneminde Kuzey Kafkasya'da Bulqarlar, Hazarlar ve Kıpçak Türkleri yaşamıştır. Türkler bölgenin siyasi, ekonomik ve kültürel hayatında önemli rol oynamış, Erken Ortaçağ'da Türk Bulqarlar ve Hazarlar burada devlet geleneklerinin temelini koymuşlardır. VII. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan ve Kuzey Kafkasya'nın büyük bir bölümünü kaplayan Hazar Kağanlığı Doğu Avrupa'da yaranmış ilk devlet oldu. VIII. yüzyılın sonunda Dağıstan Arapların kontrolü altına geçti, ahalinin büyük çoğunluğu İslam dinini kabul etti. Bundan sonra İslamiyet Kuzey Kafkasya'nın diğer bölgelerine de yayılmıştır. Sonraki yüzyıllarda Hunlar, Hazarlar ve Kıpçaklar bölgede cereyan eden etno-politik süreçlere dahil olmuş, parçalanmalara mâruz kalmış ve yaklaşık X-XIII. yüzyıllarda topluluk haline gelmiş Karaçaylar, Balkarlar, Nogaylar ve Kumıkların etnogeneğinde önemli bir rol oynamışlardır.

1552 yılında Kazan Hanlığı'nın ve 1556 yılında Astırhan Hanlığı'nın işgali sonrası Rusya Kuzey Kafkasya'ya sirayet etmeye başladı. 1557 yılında Ruslar Kabarteyleri teslim ettikten sonra, Türkler de dahil olmak üzere, diğer bölge halklarına karşı

6 İbrahim Telliöđlu, "Kafkasya'da Türk Varlığının Başlangıcı Üzerine", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2, Kafkasya Özel Sayısı, s. 565-570; Меметов А. М., "Участие киммерийцев и скифов в этногенезе крымских татар" Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского, Серия "Филология. Социальные коммуникации", Том 27 (66), No. 3. 2014 г. с. 5-10.

7 Хауссиқ Г.В. "К вопросу о происхождении гуннов", *Византийский временник*, 1977, Т. 38, с. 71.

savaş açtılar ve XVII-XIX. yüzyıllar boyunca Kafkasya'yı tamamen işgal ettiler.

XIX yüzyılda Kafkasya'ya hakim olan Çarlık Rusyası yerel nüfusu kendi topraklarından sürmüş, onların yerine Rusları yerleştirmiştir. Bu yüzyıl boyunca Karadeniz sahillerinde yaşayan 1-1,5 milyon Kafkasyalı Osmanlı İmparatorluğu'na sürülmüştür. Sonucda Kuzey Kafkasya'nın toplam nüfusu yarı yarıya azalmıştır⁸.

1897'de Rus İmparatorluğu'nda ilk kez genel nüfus sayımı yapıldı. Elde edilen sonuçlara göre Kuzey Kafkasya'yı kapsayan Dağıstan Vilayeti, Kuban Vilayeti, Tersk Vilayeti ve Stavropol Guberniyasında yaşayan toplam Türk sayısı 187 bin 985 kişi oldu. Onlardan Tersk Vilayeti'nde 97 bin 444 kişi, Kuban Vilayeti'nde 39 bin 135 kişi, Stavropol Guberniyası'nda 37 bin 792 kişi, Dağıstan Vilayeti'nde 13 bin 663 kişi yaşıyordu. Nüfus sayımına göre etnik grupların nüfuslarının dağılımı şöyle:

Nogaylar- 62 bin 108 kişi

Kumuklar- 33 bin 982 kişi

Tatarlar- 27 bin 370 kişi

Karaçaylar- 27 bin 370 kişi

Türkmenler- 15 bin 953 kişi

Türkler- 2 bin 187 kişi

Başkırtlar- 536 kişi⁹

Rusya'da Romanovlar sülalesi devrildikten sonra Kuzey Kafkasya'da "Birleşik Kafkas Dağlıları Birliği" oluşturuldu. Bolşevikler Petrograd'da iktidarı ele geçirdikten sonra, 11 Mayıs 1918 tarihinde Kuzey Kafkasya halkları bağımsızlıklarını ilan etti, bu halklarının ortak girişimiyle, Bolşeviklere bağlı olmayan "Birleşik Kafkas Dağlıları Birliği Geçici Merkez Komitesi" kurultu.

1920 yılında Sovyet hükümrânlığı Kuzey Kafkasya'ya yayılmış, 20 Ocak 1921'de "Dağıstan ve Dağlı Özerk Sovyet Cumhuriyetleri" kurulmuştu.

Sovyet döneminde Türk halklarına karşı siyasi ve etnik ayrımcılık devam etti. Çarlık Rusyası döneminde olduğu gibi SSCB döneminde de Kafkaslılar sürgün

8 Ergin, *age.*, s. 36.

9 Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г. Web Site: <http://www.demoscope.ru/>

vahşeti yaşamıştı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sovyet hükümeti Karaçayları, Kalmıkları, Balkarları, Çeçenleri, İnguşları, Kırım Tatarlarını, Ahıskalıları faşist Almanya ile bağlantı kurmakla suçlayıp düşman ilan etti. Kuzey Kafkasya'nın, Almanlara yardım ettiği ileri sürülen Türk halklarından Karaçaylar 1943'te, Balkarlar 1944'te sürgüne gönderilmişlerdir.

12 Ekim 1943'te Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun ve 14 Ekim 1943'te SSCB Halk Komiserler Kurulunun aldığı kararlarla bütün Karaçaylar Kazakistan ve Kırgızistan'a sürgüne gönderildi. 2 Kasım 1943 tarihinde Karaçay Özerk Bölgesinden 69,207 kişi (14,774 aile) sürgün edilmişti.

5 Mart 1944'te Devlet Savunma Komitesinin aldığı kararla bütün Balkarlar sürgüne gönderilmiştir. 9 Mart'a kadar Kazakistan ve Kırgızistan'a 37 bin 713 kişi sürgün edilmişti¹⁰.

9 Ocak 1957'te SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun kararı ile Karaçaylar ve Balkarların milli hakları ve otonom bölge oluşturma hakları iade edildi. Sonraki yıllarda anavatanlarına dönen Karaçaylar ve Balkarlar büyük baskılarla karşılaştılar.

SSCB'nin Çöküşünden Sonra Kuzey Kafkasya Türk Halkları

SSCB'nin çöküşünden sonra, Kuzey Kafkasya Türk halkları belli bir baskıya maruz kaldılar. Sovyet döneminde baskılara maruz kalan, özellikle 1943-1944 yıllarda kendi anavatanlarından sürülmüş olan Türk halklarına karşı bu tutum modern çağdada hiçbir değişim göstermedi. Siyasi ve etnik ayrımcılık devam etti. Türk ulusları, asimilasyon için koşullar yaratan, Türk olmayan etnik grupların hakim olduğu cumhuriyetlerin içinde yaşamlarına devam ettiler ve bu durum Türk ve Türk olmayan topluluklar arasında bazı anlaşmazlıklara yol açtı.

1991 yılında Rusya Federasyonunun kanun yapıcı "Yüksek Sovyet" adlı devlet organı "Baskılara maruz kalmış halkların rehabilitasyonu hakkında kanunlar" kabul etti. Bu kanunlar Rusya Federasyonu dahilinde yaşayan halkların 1943-1944 tarihi öncesindeki ulusal devlet yapılarına vurgu yaparak, önceki devlet sistemlerini yeniden inşa etme hakkı vermiştir. Buna rağmen, bu kanunlar Kuzey Kafkasya'nın Türk halklarına karşı tam uygulanmadı. Örneğin, 1943 yılına kadar Karaçay özerk Bölgesi mevcut olmuş, fakat söz konusu kanunlar yürürlüğe girdikten sonra Karaçaylar'ın özerk yönetimi kabul edilmemiş ve onlar Karaçay-

10 Хаджи Мурат Сабанчиев, "Сталинские депортации народов Северного Кавказа в 1943-1944", Литературный Кавказ, 2014, No. 4 (28).

Çerkez Cumhuriyeti bünyesine dahil edilmişler. Karaçaylar bu cumhuriyetin nüfusunun %40'ını oluşturmaktadır. Kuzey Kafkasya'da yaşayan, nüfusu 110 binden fazla olan Balkarlar, Kabardey-Balkarya Cumhuriyetine dahil edilmiş ve bu ülke içinde etnik azınlık durumuna düşürülmüşlerdir. Onlar, bu cumhuriyetin nüfusunun yalnızca %12'sini oluşturmuşlardır. Kuzey Kafkasya'da diğer Türk halklarıyla ilgili ayrımcılık yinede devam etmektedir.

1991'de Kuzey Kafkasya'da idari reformlar gerçekleştirildi. Bölgedeki özerk cumhuriyetler cumhuriyet statüsüne yükseltildi, bölge ise Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi şeklinde adlandırılır. 23 Haziran 2000'de Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'nin adı Güney Federal Bölgesi olarak değiştirilmiştir. 19 Ocak 2010'da Kuzey Kafkasya Güney Federal Bölgesinden çıkarılmış ve yeni kurulan ve merkezi Pyatigorsk şeheri olan Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'ne dahil edilmiştir. Kuzey Kafkasya Federal Bölgesine Dağıstan Cumhuriyeti, İnguşetiya Cumhuriyeti, Kabardino-Balkar Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Kuzey Osetya Alanya Cumhuriyeti, Stavropol Krayı, Çeçen Cumhuriyeti dahildir.

Bölgedeki idari sınırların sık sık değişmesi, yerli halkların değil, Kremlin'in çıkarlarını karşılıyor. Araştırmacı Mehmet Fatih Öztarsu bu konuda şöyle yazıyor:

“Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi projesinin, Kuzey Kafkasya'da yaşayan halkları etnik kimlikten ziyade farklı ortak paydalarda bir araya getirmek, çoğunluk oluşturan etnik unsurları idari ve siyasi olarak birbirinden ayırmak, katı Rus bürokrasisi olan sloviki* üzerinde düzenlemeler yapmak, yolsuzluk, rüşvet, insan hakları ihlalleri ve kaçakçılık gibi suçların önünü kesmek amacıyla olduğu Rus yetkililer tarafından belirtilmektedir. Rusya'ya bu plana iten başlıca sebepler, Çeçen mücadelesinin Rusya'ya verdiği her türlü zayıf ve bu mücadelenin farklı şekillerde bölgeye yayılmasından kaynaklanmaktadır”¹¹.

Bölgedeki bu süreçler Türk halkları için de ciddi sorunlar yaratıyor. Onların mülkiyet hakları sürekli ihlal edilmektedir.

Kabardeyler ve Balkarlar arasında toprak anlaşmazlığı mevcuttur. 2005'de Kabardey-Balkarya Cumhuriyeti'nde balkarlara ait arazilerin çoğu devlete geçti. Balkarlar bunu toprak haklarının ihlali olarak gördüler. Balkar aktivistleri, bu kararın yürürlükten kaldırılması talebiyle Cumhurbaşkanı Medvedev'e başvurdu. 2007'de Anayasa Mahkemesi kararı iptal etti, ancak bu karar uygulanmadı ve

11 Mehmet Fatih Öztarsu, Rusya'nın Kuzey Kafkasya projesi. Web Site: <http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/arastirma/0344-rusyanin.htm>

bunun yerine bir uzlaşma komisyonu kuruldu. Sonucda, 2008'de Balkarlar ve Kabardeyler arasında çatışmalar meydana geldi, Balkar aktivistleri saldırıya uğradı. 28 Haziran 2011'de Kabardey-Balkar Cumhuriyeti Parlamentosunun kabul ettiği karara göre, Balkarlara ait 212 bin 800 hektar arazi devlete geçti¹². Bütün bunlara rağmen, sorun adil bir şekilde çözülmedi.

Dağıstan'da yaşayan Nogaylar da toprak haklarının ihlali hakkında şikayette bulunurlar. Onların arazilerinin çoğu diğer etnik gruplar tarafından otlak olarak kullanılıyor. Bunun sonucu olarak otlakların kullanımı, toprakların aşınması ve eski Nogay mezarlarına yapılan saygısızlık nedeniyle tartışmalar yaşanır. Nogaylar özerklik, Nogay kültürünün yeniden canlanmasını ve devlet organlarının baskı ve ayrımcılığına son verilmesini talep ediyorlar¹³.

Çoğunluğu Dağıstan'da yaşayan Kumuklar da özerklik, haklarını güvence altına almak için çalışan Türk halkıdır. Tarihsel olarak Kumuklar Dağıstan'da ovalık arazide yaşamıştı. Dağlarda yaşayan etnik grupların ovalık arazide yerleştirilmesinden, sürgün edilen Çeçenlerin topraklarına Kumukların göçürülmesinden sonra onlar anavatanlarında dağınık ve bölünmüş bir azınlığa dönüştüler. 1992-2003 yıllarında Kumukların 14 köyü izinsiz olarak Mahaçkala ile birleştirildi, bu köylerin toprakları ise satıldı. Bu durum aynı zamanda Kumukların komşu Avarlar, Çeçenler ve Darginler ile çarpışmasına yol açır. Dağıstan'da, devlet kurumlarında Avarlar ve Darginler daha fazla temsil edilmektedir ve Kumuklar bu durumu kendilerine karşı ayrımcılık olarak kabul ediyorlar. Kumuklara göre, onların haklarının tanınmaması gençliğin radikalleşmesinin ana nedenlerinden biridir¹⁴.

Kuzey Kafkasya'da, Türk halklarına ait toprakların ellerinden alınmaları ve bu toprakların Türk olmayanların eline geçmesi tesadüf değildir. Sürecin sistematik ve tutarlı bir şekilde uygulanması iyi düşünülmüş bir politikaya işaret eder. Rusya Federasyonu'nun yüksek güç yetkililerinin olaylara karşı ilgisizliği de düşündürücüdür.

Kuzey Kafkasya, Rusya Federasyonu'nun ekonomik olarak en zayıf bölgesidir. Kuzey Kafkasya'da sanayinin, ulaşım ve iletişim sistemlerinin, dağıtım ağlarının az gelişmesi nedeniyle bölge halkları, özellikle Türk halkları ciddi sosyo-ekonomik

12 Северный Кавказ: сложности интеграции, Этничность и конфликт, Доклад №220 (Европа) – 19 октября 2012, с. 26-27.

13 Северный Кавказ: сложности интеграции, с 31-33.

14 Северный Кавказ: сложности интеграции, с. 33-34.

sorunlarla karşılaşmaktadır. Rusya istatistik kurumun hesaplamalarına göre özerk cumhuriyetlerin çıkarması gereken gayri safi milli hasıla üretimlerinde büyük farklar görülmektedir.

Rusya Federasyonunda Gayri Safi Milli Hasıla (milyon ruble)¹⁵

	2000	2010	2016
Rusya Federasyonu üzere	5.753.671,6	37.687.768,2	69.254.134,3
Merkez Federal Bölgesi	1.841.498,9	13.444.440,1	24.135.019,0
Kuzeybatı Federal Bölgesi	578.504,7	3.943.053,7	7.803.750,5
Volga Federal Bölgesi	1.036.789,0	5.709.469,8	10.375.870,2
Ural Federal Bölgesi	866.133,4	5.118.918,4	9.354.739,3
Sibir Federal Bölgesi	687.070,8	4.131.394,4	7.133.872,1
Uzak Doğu Federal Bölgesi	308.801,5	2.110.720,6	3.756.642,3
Güney Federal Bölgesi	329.695,3	2.337.936,9	4.896.268,6
Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi	105.178,0	891.834,3	1.797.972,3
Adıgey Cumhuriyeti	5.519,6	47.194,5	91.352,4
Kalmıkiya Cumhuriyeti	6.212,6	24.404,1	56.045,1
Dağıstan Cumhuriyeti	20.921,1	274.354,2	569.297,3
İnguşetya Cumhuriyeti	2.618,5	19.929,1	50.091,0
Kabardey-Balkar Cumhuriyeti	14.081,3	77.086,4	132.706,9
Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti	5.461,5	43.651,5	73.151,3
Kuzey Osetya-Alaniya Cumhuriyeti	8.363,2	75.327,4	125.498,3
Çeçenistan Cumhuriyeti		70.694,9	166.711,2
Krasnodar Krayı	137.125,3	1.028.308,4	2.015.934,7
Stavropol Krayı	53.732,4	330.790,8	651.925,0
Astrahan Vilayeti	28.115,7	144.888,8	338.679,5

Tablodan anlaşılmaktadır ki, Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi, Rusya Federasyonu'ndaki bütün Federal Bölgelerle kıyaslandığında geride kalıyor. Örneğin, Karaçay-Çerkezya ve Kabardin-Balkar Cumhuriyetlerinde potansiyel gayri safi milli hasılasının ancak % 40'ını, Dağıstan Cumhuriyeti'nde ise, yaklaşık % 25'ini çıkarabilmektedir.

Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde yüksek oranda işsizlik hakimdir.

15 Валовой региональный продукт по субъектам Российской Федерации в 1998-2016 гг. Web Site: www.gks. ru

Rusya Federasyonunda İşsizlik Oranı (faizle)¹⁶

	2013	2014	2015	Ortalama olarak
Rusya Federasyonu üzere	5,5	5,2	5,6	5,43
Merkez Federal Bölgesi	3,3	3,1	3,5	3,30
Kuzeybatı Federal Bölgesi	4,3	4,1	4,7	4,37
Volga Federal Bölgesi	4,9	4,5	4,8	4,73
Ural Federal Bölgesi	5,7	5,8	6,2	5,90
Sibir Federal Bölgesi	7,2	7,0	7,7	7,30
Uzak Doğu Federal Bölgesi	6,5	6,4	6,3	6,40
Güney Federal Bölgesi	6,5	6,2	6,6	6,43
Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi	13,0	11,2	11,1	11,77

İstatistiksel verileri incelendiğinde Rusya’da işsizlik ortalama olarak %5,43 iken, Kuzey Kafkasya Federal Bölgesinde %15,2 olmuştur.

Sonuç

M.Ö. VIII yüzyıldan beri Türk halkları Kafkasya’ya yerleştiler. Onlar tarih boyunca bölgede gerçekleşen süreçlere aktif olarak katılmıştır. Kuzey Kafkasya’da devlet geleneğinin oluşumu da onların isimleriyle ilgilidir. XVI yüzyılda Rusya tarafından Kuzey Kafkasya’nın işgali başladı ve bu süreç XIX yüzyılda sona erdi. Çarlık Rusya’sının sömürgeci politikası, Kuzey Kafkasya’nın Türk Halklarının gelişimi üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır, onların bazıları tarihi topraklarından sürülmüştür. Böyle bir süreç SSCB döneminde de devam etmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında, Karaçay ve Balkarlar dahil olmak üzere Kuzey Kafkasya’da yaşayan halklar Kazakistan ve Orta Asya’ya sürgün edilmiştir.

Sovyetler Birliği’nin çöküşünden sonra, Kuzey Kafkasya’nın Türk Halkları Rusya Federasyonu’nun bir parçası olarak kaldılar. Kuzey Kafkasya, Rusya Federasyonu’nun ekonomik olarak en zayıf bölgesidir. Burada işsizlik oranı yeterince yüksektir. Bütün bunlar Türk Halklarının gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

16 Коршунова Д.А., “Анализ проблем безработицы и путей их преодоления на примере Северо-Кавказского федерального округа”, Научный альманах, 2016, No. 11-1 (25), с. 165.

Kaynaklar

Ayan, Ergin, “Kafkasya: Bir Etno-Kültürel Tarih Çözümlemesi”, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, I/II (2010).

Tellioglu, İbrahim, “Kafkasya’da Türk Varlığının Başlangıcı Üzerine”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2, Kafkasya Özel Sayısı.

Mehmet Fatih Öztarsu, Rusya’nın Kuzey Kafkasya projesi. Web Site: <http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/arastirma/0344-rusyanin.htm>

Yanar, Savaş, *Türk-Rus İlişkilerinde Gizli Güç: Kafkasya*, İQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002.

Валовой региональный продукт по субъектам Российской Федерации в 1998-2016гг. Web Site: www.gks.ru

Гаджиев К.С. Геополитика Кавказа, М., 2003.

Исмаилов Э., Папава В. Центральный Кавказ: история, политика, экономика. Москва 2007.

Коршунова Д.А., “Анализ проблем безработицы и путей их преодоления на примере Северо-Кавказского федерального округа”, Научный альманах, 2016, №11-1 (25).

Меметов А. М., “Участие киммерийцев и скифов в этногенезе крымских татар” Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского, Серия “Филология. Социальные коммуникации”, Том 27 (66). No. 3. 2014 г. с. 3–13.

Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г. Web Site: <http://www.demoscope.ru/>

Северный Кавказ: сложности интеграции, Этничность и конфликт, Доклад №220 (Европа) – 19 октября 2012.

Хаджи Мурат Сабанчиев, “Сталинские депортации народов Северного Кавказа в 1943-1944”, Литературный Кавказ, 2014, No. 4 (28).

Хауссиг Г.В. “К вопросу о происхождении гуннов”, Византийский вестник, 1977.